

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilno avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovarisa
v Idriji.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatelj je pošiljati franko.

Učiteljski Tovarish izhaja vsak petek popoldne.

Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.
Vse leto velja . . . 10.— K
pol leta 5.— "
četrt leta 2.50 "
posamezne številke po 20 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto. Priloge poleg poštnine 15 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste, če se tiska enkrat . . . 14 h
" " dvakrat . . . 12 "
" " trikrat . . . 10 "
za nadaljna uvrčenja od petit-vrste po 8 h.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovarisa
v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Petindvajsetletnica

Zaveze avstr. jugoslovanskih učiteljskih društev.

Spominski spis.

Sestavil L. JELENC.

Ta krasno opremljena knjiga z bogato in velezanimivo vsebino je izšla v proslavo Zavezine 25 letnice. — Na naslovni strani originalna risba strokovnega učitelja Dragotina Humka. — V tekstu 10 ilustracij. — Cena: broširanemu izvodu 3 K, elegantno vezanemu 4 K, s poštnino 30 vin. več.

Vsak zaveden učitelj in vsaka zavedna učiteljica, ki se zanima za delo naše organizacije, naj si to knjigo naroči. Naroče si jo naj vse naše organizacije in knjižnice. Zaloga ni velika, zato hitite z naročili!

Naroča se pri vodstvu Zaveze v Ljubljani, Frančiškanska ulica št. 6.

BOHDAN SKALA:

Učiteljska državljanska svoboda in svoboda vesti.

Referat s slavnostnega zborovanja naše Zaveze dne 7. septembra 1913 v "Narodnem domu" v Ljubljani.

Ne bo odveč, če pred vsem omenim, kak namen ima referat o učiteljski državljanski svobodi in svobodi vesti.

Bliža se z naglico leto 1915, v katerem se bodo spominjali češki narod in ž njim gotovo vsi napredni ljudje vseh slovanskih in drugih narodov petstolletnice smrti mojstra Jana Husa, velikega mučenika za svobodo in prostost vesti, ki ji je rajši žrtvoval življenje nego pa bi odstopil od svojih principov, katere je oznanjal in zvesto branil. Zdelo bi se, da bo po petih stoletjih po smrti Husa ljudstvo vendar dobilo zaradi vpliva razvoja vede in napredka drugo prepričanje o prostosti prepričanja in da bo z zakoni posameznih držav, v kolikor so se otrsle cerkvene pa-

tronance, priznana in hranjena ta prostost.

Tudi v Avstriji je bil izdan podoben zakon, ki pa je vsaj, kolikor se tiče učiteljstva, ostal na papirju, ali pa je bil pokvarjen z drugimi poznejšimi državnimi ali deželnimi zakoni, z raznimi naredbami in ministrskimi odloki in odloki dež. šol. svetov, razsodbami upravnega sodišča; največ pa z resnično prakso, izvajano od višjih in nižjih šolskih oblasti.

Bilo bi tudi zares pravično in utemeljeno, da bi učiteljstvo ravno o priliki proslave Husovega spomina pokazalo češki in nečeški javnosti, da je ta ideja, za katero se je bojeval in umrl Hus, ostala ideja tudi še do danes in da učiteljstvo, ki ima vzgojevati svobodne in proste državljane, samo nima te državljanske svobode, nima te prostosti prepričanja, ampak je okovano v spono zakonov in šolskih odredb bolj kakor pa drugi državljani.

Na mestu je res ta referat za učiteljske shode, ki so za leto 1915 projek-

tirani v Pragi in z njimi tudi kongres evropskega učiteljstva, kateri je bil določen zagotovo za Prago glasom sklepa mednarodnega odbora učiteljskih federacij na shodu v Bruslju od 2. do 7. vel. srp. t. l. in je dal na program temo: »Učiteljska državljanska svoboda in prostost vesti.« Vendar se to uresniči na shodu slovanskega učiteljstva, ki se ima vršiti 1915 v Pragi.

Današnji referat ima pokazati, kako približno se ima postopati pri zbiranju gradiva in dejstev, s katerimi se ima dokazati, da pri nas ni učiteljske državljanske svobode in prostosti vesti.

Na podlagi sklepa osrednjega sveta čeških deželnih učiteljskih organizacij — deželne krone češke — in pa Spodnje Avstrije, na zborovanju 15. in 16. avgusta 1913 sem napravil vprašalno polo in jo razposlal vsem češkim organizacijam, združenim v zvezi. Razume se samo ob sebi, da ta vprašalna pola ni nekaj že popolnega, kar bi ne potrebovalo poprav, izprememb in dopolnitve. Tudi sem upal, da jih mnogi kolegi popolnijo s svojimi izkušnjami in da se tako posreči s skupnim delom ustvariti nekaj boljšega, kakor je bil prvoten načrt.

Pričakoval sem, da bom mogel že danes podati poročilo o tem vprašanju, če ne že iz vseh slovanskih dežel, vsaj iz vseh čeških. Toda tudi to se ni popolnoma posrečilo. Primeroma največ materiala je prišlo iz češkega kraljestva. Prišli so odgovori od 31 društev, združenih v deželnem osrednjem društvu Učiteljskih jednot kraljestva češkega; nadalje od 4 članov njihovega odbora in dveh namestnikov, petih zastopnikov učiteljstva v okrajnih šolskih svetih; pregledno izdelanega materiala je poslala Deželna osrednja jednota učiteljc in ena njena podružnica. Jako obsežen material je podal zlasti predsednik pravnega odbora deželnega osrednjega društva Učiteljskih jednot kraljestva češkega, tovariš K. V. Tuček. Z Moravskega sta prišli samo dve poročili kolegov interesiranih in prizadetih ravno zaradi odredb, ki nasprotujejo določbam državljanske svobode in svobode

vesti. Iz Šlezije je prišla kratka, a jedrnata odpoved z ene same jednote.

Danes morem podati samo obširneje poročilo o razmerah v kraljestvu češkem. Mogoče vsaj ta referat zbudi tovariše, da bi temu vprašanju posvečali večjo pozornost, da bi do leta 1915 mogli zbrati material z vseh slovanskih avstrijskih dežel, in sicer čim najpopolnejši.

Učiteljska kakor splošna državljanska svoboda in svoboda vesti sta zajamčeni avstrijskim državljanom s členi osnovnega državnega zakona z dne 21. decembra 1867. leta, kjer se govori o splošnih pravicah državljanov v kraljestvih in deželah, v državnem zboru zastopanih.

Člen 2. tega zakona pravi: Pred zakonom so vsi državljani enaki.

Člen 3. pravi: Vsi državljani morejo z enako pravico priti v javne urade.

Člen 11. pravi: Vsakomur pripada peticijsko pravo.

Člen 13. pravi: Vsak ima pravico svoje mnenje v mejah zakona z besedo, s pisavo, tiskom ali pa s sliko prosto izražati.

Člen 14. pravi: Popolna svoboda vere in prepričanja je vsakemu zajamčena. Uživanje državljanskih in političnih pravic ni odvisno od verskega prepričanja; državljanski dolžnostim in pravicam ne more škodovati veroizpovedanje. Nihče ne sme biti prisiljen h kateremu koli cerkvenemu opravilu ali k udeležbi katerekoli cerkvene slavnosti, ako ni podrejen komu drugemu, ki ima po zakonu to pravico.

Člen 17.: Veda in znanost sta svobodni.

Državni zakon z dne 25. maja 1868, št. 48, s katerim se izdajajo osnovna pravila o razmerju šole do cerkve, pravi v § 2.: »Brez škode tega nadzorujočega prava (državnega) je na prosto dano vsaki cerkvi ali verski družbi, da bi preiskrbovala in urejevala učenje in vežbanje v veri različnih vernikov v ljudskih in srednjih šolah ter da bi oboje to nadzorovala. Na učenje drugih predmetov v teh šolah nima cerkev ali verska družba nobenega vpliva.«

LISTEK.

† Franc Robič.

Večasten izprevod je dne 31. avgusta t. l. spremljal na pokopališče divnega Lembaha pri Mariboru k večnemu počitku deželnega odbornika Franca Robiča, in ob njegovem grobu so se zbrale ponosne ekscelence in od premmogega truda upognjeni poljedelci, lokavi politiki vseh naših strank in marljivi rokodelci, duhovniki z bliščečimi obrazy in učitelji z izmučenimi obličji ter osiveli ljudje, možje in žene v cvetju življenja in zorna mladina.

Da žalujejo za pokojnim uradni krogi in preprosto ljudstvo, različne politične stranke, vsi stanoviti ter mlado in staro, je živ dokaz, da nismo izkazovali zadnje časti le najuglednejšemu možu tukajšnjega kraja in tudi ne samo jako odličnemu sinu našega naroda, ampak pestra množica pogrebcev je jasno pričala, da žaluje vsa domovina po prezgodaj umrlem.

Pač prerano nas je zapustil Franc Robič, akoravno so mu rojenice prisodile lepo starost 73 let; zakaj narod naš ima le malo mož, ki bi tako vneto in neutrudljivo delovali zanj, kakor je to storil on. O njem smemo reči, da mu je bilo vse življenje daritev, saj je daroval domovini

vse svoje velike moči in več nego polstoletno mirno, toda neutrudljivo in uspešno delovanje.

Najprej se je posvetil učiteljskemu stanu in ie bil tako čislani ljudskošolski učitelj, da so ga ohranili, kakor mi je pravil neki imeniten funkcionar, v St. L., kjer je služboval pred 50. leti, do današnjega dne v dobrem spominu.

Ker pa je bil jako nadarjen in marljiv, je postal za ločitve šole od cerkve glavni učitelj na mariborskem učiteljskem in hitro nato okrajni šolski nadzornik. V tej lastnosti ie jako povzdignil šolstvo v Mariboru ter v mariborskem in radgonzskem okrajnem glavarstvu. Tudi je sodeloval pri sestavljanju prejšnjih »Beril«, ki so bila za tedanje razmere izvrstna in so zato ostala v rabi nad tri desetletja. Učiteljem je bil ljubeznjiv in prijateljski svetovalec in voditelj, zaradi česar ie bil med njimi splošno priljubljen. Iz tega vzroka ga ie tudi mariborsko učiteljsko društvo, ki ie prej združevalo učiteljstvo obeh narodnosti, izvolilo za svojega častnega člana.

Kot šolski nadzornik se ie tudi potegoval za gospodarsko izobrazbo otrok. Bistra glavica in pridne roke so po njegovem mnenju čednosti, ki nai krasijo mladino in odrasle.

Hoteč zbujsati zanimanje za šolske vrte in pomagati kmetom, ki so se vse

premalo brigali za sadjarstvo in katerim sta jeli peronospora in trtna užgonabljeni vinogradi, ie ustanovil »Vinorejsko in sadierejsko društvo za obseg c. kr. okrajnega glavarstva v Mariboru«. To društvo ie obstojalo 30 let in ie učinilo veliko dobrega.

Zaradi svojega občekoristnega delovanja si ie pridobil šolski nadzornik F. Robič velik ugled, in zato ga ie hvaležno ljudstvo l. 1890, izvolilo v štajerski deželni zbor, a že čez leto dni ga ie poslalo tudi v dunajski parlament. Razentega ie bil od l. 1896, do svoje smrti deželni odbornik, l. 1907, ie propadel pri državnozbornski volitvi proti kandidatu Narodne stranke, kar pa ie imelo jako zle posledice, ker si ie po njegovem padcu priboril na Dunaju ves vpliv znani vodja naših klerikalcev dr. Korošec. Sploh pa ie javna tajnost, da so ga klerikalci nalašč pustili pasti, ker ie bil kot pošten mož in odločen rodoljub na poti nekaterim mednarodnim sebičnejšem.

F. Robič ie bil tudi kot politik neumorno delaven ter ie dosegel s svojo vlnudnostjo in mirnostjo mnogo lepih uspehov. Vedno ie bil vnet za vsak duševni in gospodarski napredek in ni delal v javnem življenju razločka med strankami, ampak ie vsakemu rad pomagal, če ie le mogel. Bil ie torej pravi ljudski zastopnik. — Posebno štajersko učiteljstvo

se mora prav hvaležno spominjati njegovega političnega delovanja. Kakor hitro ie on prestopil prag naše deželne niše, takoj ie začel veti milejši veter v naše šole. Učitelji-voditelji enorazrednic su prejeli fukcijske doklade, odpravil se ie četrti plačilni razred, mnogo šol ie bilo pomaknjenih v boljše razrede, a l. 1899, ie žalibog zaman zatrjeval, da ie eksistenčni minimum v znesku 1000 K prenizek. Pa tudi mnogim posameznim učiteljem ie storil velike usluge.

Najbolj ie bil blagi pokojnik vnet za kmetijsko in ljudsko šolstvo. Bil ie kmetijski sin in ie tudi vse življenje ostal zvest stanu, iz katerega se ie rodil in nad vse ie ljubil domačo zemljo, našo skupno mater. Tega pa ni kazal samo v navdušenih besedah, marveč on jih ie podkrepil tudi z živim zgledom, ker ie svoja posestva vzorno uredil in skrbno obdeloval.

Razumni in izkušeni mož pa ie tudi jako dobro vedel, kolike važnosti so za kmeta strokovne organizacije in vzajemno delovanje. Zato ie še na večer svojega življenja ustanovil za svoj domači kraj podružnico c. kr. kmetijske družbe in pašniško zadrugo, ter si ie na ta način sam postavil najlepši in trajen spomenik. Pred več leti ga ie c. kr. kmetijska družba izvolila celo v osrednji odbor.

Pa dasiravno ie njegovo srce gorelo za ves narod in četudi ie neumorno delo-

§ 3.: »Šol in vzgajališč, ustanovljenih od države, kake dežele ali občine deloma ali popolnoma ali pa podpiranih od njih, se smejo posluževati vsi državljani ne glede na veroizpovedanje.«

§ 6.: V učiteljske službe na šolah in vzgajališčih navedenih v § 3., morejo priti istotako vsi državljani, ki izkažejo k temu sposobnost, ki jo zahteva zakon.

Toda ti principi so bili preklani — zrušeni!

I. Z državnimi zakoni:

1. § 5. drž. šolskega zakona z dne 14. maja 1869 podira ta načela v odstavku tretjem, kjer pravi: »Ako bi ne bilo v kakem kraju duhovnika, ki bi mogel pravilno poučevati veronauk, more biti prisiljen učitelj s privolenjem cerkvene oblasti, da pomaga pri tem učenju otrok, ki pripadajo k njegovi veri glasom odredb šolskih oblasti, ki so bile o tem izdane.« To je vidno kršenje § 2. državnega zakona z dne 25. maja 1868.

2. § 48. državnega šol. zakona z dne 2. maja 1883 pravi v prvem odstavku: »Služba na javnih šolah je javni urad, ki jo more doseči vsak državljani, ki izkaže k temu zakonito sposobnost.« To je takoj v drugem odstavku v nasprotju s to ustanovitvijo in je v nasprotju vrhovega tudi s členi 3 in 14 ustavnega državnega zakona z dne 21. decembra 1867 in s § 6. državnega zakona z dne 25. maja 1868, ker omejuje možnost dostopa postati šolski vodja in se glasi tako-le: »Šolski vodja more postati samo tak učitelj, kateri tudi izkaže, da ima zmožnost poučevati veronauk onega veroizpovedanja, ki mu pripada večina učencev te šole in to po razmerju petih predhodnih let.«

3. Odstavek § 48. drž. šolskega zakona z dne 2. maja 1883 krši § 2. ustavnega državnega zakona z dne 25. maja 1868, ker nalaga šolski upravi nadziranje pri verskih vajah, ko pravi: »Šolska uprava je dolžna udeležiti se nadziranja šolske mladine pri verskih vezbah, redno določenega po učiteljih, ki pripadajo dotični veri.«

II. Tudi odredbe deželnih zakonov kršijo temeljne državne zakone:

1. Deželni zakon kraljestva češkega z dne 8. aprila 1903, števil. 62, krši člen 2. temeljnega državn. zakona z dne 21. decembra 1867, l., ker odmerja za verski pouk večjo nagrado duhovnom in manjšo posvetnim učiteljem. Ta zakon je bil izpremenjen z deželnim zakonom 16. maja 1908, z vsemi temi krivicami. Duhovnom se odmerja po § 7. nagrada za uro veronauka na ljudskih šolah 70 K, na meščanskih šolah 90 K; dočim posvetnemu učitelju za ravno isto delo 40 K letno.

2. Deželni zakon češkega kraljestva z dne 19. februaria 1870, št. 22, krši člen 3. temeljnega državnega zakona, ker v § 19. pravi: »Učiteljice smejo poučevati dečke, ako so v posebnih razredih oddeljeni ali z deklicami združeni samo v dveh nižjih razrednih dobah.«

III. Učiteljeva državljanska svoboda in svoboda vesti je kršena s celo vrsto odlokov in razsodb c. kr. deželnega šolskega sveta kraljestva češkega.

Od leta 1870. do danes je takih odlokov naštetih od strani našega pravnega odseka šestinideset.

Izvemši en odlok, s katerim se omejuje peticijsko pravo učiteljstva in svobodno ponašanje pri volitvah, se tičejo vsi ostali odloki poučevanja veronauka, nadzorstva mladeži pri cerkvenih obredih in sposobnosti učiteljstva pri poučevanju veronauka; kar vse je glasom členov XIV in XVII osnovnega državnega zakona z dne 21. decembra 1867 pridržano cerkvi in nimata niti država niti dežela skrbeti za cerkvene zadeve.

val za blagor vse dežele, je vendar najrajši posvečal svoje izborne moči domačiji. Vključ ogromnemu delu v deželnem odboru in v raznih drugih korporacijah je vendar še našel dovolj časa, da je bil duša Lembaha in njegove okolice in da je dolga leta celo posloval kot načelnik kraljnega šolskega sveta. In s kakšno vneto se je brigal za lembaško mladino! Kako vesel je bil, ako je zapazil le majhen napredek in nasprotno: kako mračno je postalo njegovo čelo, če je zvedel, da kdo — osobito kateri kmet — zanemarljivo svoje otroke, krj svoje krvi! Za ljubljene učence mu ni bila nobena žrtve prevelika — dostokrat je posegel precej globoko tudi v svoj lastni žep.

Zdaj pa je hipoma nehalo biti srce, ki je bilo polno nesebične ljubezni do bližnjega, za večno so se zaprle oči, ki so tako skrbno čvale domačo zemljo in njene otroke, otrpnili sta roki, ki sta delili toliko dobrot, in v brezmejno višave se je vzdignil njegov bistri duh, ki nas je vodil; njegov rojstni kraj bi bil takorekoč osirotel, ako bi nas spomin na njega ne vzpodbujal, da vztrajamo na poti, ki nam jo je pokazal.

Slava spominu vrlega moža!

IV. Odloki ministrstva za uk in bo-gočastje, veljavni za dežele in kronovne, zastopane v državnem zboru, so mnogokrat v protislovju z določili državnega temeljnega zakona.

Našteli smo jih dvanajst! Ponačje se tičejo svobode prepričanja učiteljstva in so kršeni z min. naredbo z dne 29. septembra 1905, s celo vrsto paragrafov.

V. Večkrat se pojavlja znatna kolizija tudi med odloki upravnega sodnega dvora in državnega sodišča s temeljnimi določili zakona: Mogel bi jih navesti enajst. Od teh slučajev je zanimiva razsodba državnega sodišča, s katero je bila potrjena obsodba očeta za to, ker se njegova hči ni udeležila cerkvenega obreda.

VI. Še večkrat nego potom teh splošnih razsodb se ruši državljansko pravo učiteljstva in njegova svoboda prepričanja v posameznih osebnih slučajih. Samo v zadnjih štirih letih navaja predsednik našega pravnega odseka 54 slučajev; pri čemer pa je treba pripomniti, da vsi takji slučajji niso bili pravnemu odseku niti oznanjeni in da jih je samo v kraljevini češki mnogo večje število ter se mnogokateri izmed njih ponavljajo na raznih mestih po večkrat.

Opozarjam na slučaje, ki se tičejo izstopanja učiteljstva iz cerkve. Na Češkem imamo dva taka slučaja. Učiteljica Kadeřáková je bila po izstopu iz cerkve upokojena in ravno tako učitelj Pelikan. Ta je pa bil zopet aktiviran, ko je zopet vstopil v cerkev, samo da si ohrani eksistenco. Zanimivi so podobni slučajji na Moravskem. Tu je bil učitelj Václav Laube zaradi izstopa iz cerkve istotako pensioniran, ali kot vzrok je bilo navedeno, da je izgubil zaupanje roditeljev otrok, ki so mu bili poverjeni. Ko je pa po času vstopil v starokatoliško cerkev, mu je bilo obljubljeno, da bo zopet aktiviran, ali na to čaka zaman že nad eno leto. Drugi učitelj, ki je izstopil iz cerkve, uči mirno dalje, a v tretjem slučaju, ko je učitelj, hoče se iznebiti uprave svojega posestva in ni mogel doseči upokojenja, je izstopil iz zato iz cerkve, da bi to dosegel, a je bil pridržan še nadalje v šolski službi. Vredno je pripombe tudi, da se je nekaterim učiteljem, ki se niso hoteli podvreči izkušnji usposobljenosti iz veronauka, zagrozilo, da izgube priznanje sposobnosti tudi iz ostalih predmetov in so bili na tak način prisiljeni podvreči se tej izkušnji.

Nestevilno je slučajev, ko so bili učitelji in učiteljice kaznovani za pridno izvenšolsko delovanje, ker njih napredna vzgojalna in zaveštna tendenca ni ugajala nazadnjaškemu krogu. Številne inšpekcije, zavlačevanje zvišanja plač, predčasno upokojenje in podobno so stvari, katerih se je posluževalo, da se je napravilo one zagreške in mnogokrat se je to posrečilo.

V celi dobi veljavnosti temeljnih šolskih zakonov, s katerimi je bila šola odzeta izpod patronance cerkve, zasledujejo nazadnjaški krogi edini smoter: **da bi bilo uvedeno zopet nadzorstvo cerkve nad šolo. Na vse možne načine se trudijo omejiti ali popolnoma zrušiti določila temeljnih državnih zakonov, in mnogokrat se posreči le v velikim trudem tak napad odbiti ali vsaj zavleči.** V dobrem spominu nas vseh so še težkoče, ki so se porajale za sprejem predlogov, kakor na primer: Lichtensteina, Ebenhoča, Hirna, tikajojčih se reform učiteljskih ali šolskih zakonov, katerih pač ni treba širše ali natančneje pojasnjevati. In ti smotri, čeravno se ni vedno posrečilo jih pozakoniti; se vendar izvajajo dosledno v praksi.

Učiteljstvu se nalagajo naloge in dolžnosti, ki so v nasprotju s členi temeljnega državnega zakona in nadzorstveni urad deluje marljivo na to, da jih udejstvi. Kdor bi se jim uprl, trpi posledice na svoji eksistenci in svoji rodovini. Oporo za svoje prepričanje najde le v najbolj redkih slučajih.

Občinstvo se ponaša v slučajih persekucije učiteljstva po večini pasivno. Jako redki in maloštevilni so slučajji, ko se je persekucija učitelja zaustavila in se ga je podpiralo v boju proti nazadnjaštvu. Še večkrat je podlegel učitelj v tem svojem boju neprijateljski agitaciji in se je delovalo proti njemu, bodisi da se ga je naznanilo uradom s podpisom ali anonimno, javno ali privatno od strani občinstva, ki ni soglašalo z delovanjem dotičnega učitelja, ker ima ta po tesnosrčnih nazorih mnogih ljudi skrbeti samo za šolo ter se ne brigati za nič drugega.

Tudi javna žurnalistika, izvzemši častne izjeme, ni pokazala toliko razumevanja za svobodo učiteljstva, kakor bi bilo to potrebno z ozirom na važnost tiska, tvorečega v veliki meri javno mnenje. Nasprotni stalnim napadom nazadnjaške žurnalistike proti naprednemu učiteljstvu se mnogokrat ni odgovarjalo dovolj krepko in taktično, a malokrat se je to dogajalo iz lastne iniciative. Tembolj je potrebno uvaževati ono časopise, ki je vedno razumelo varovati interese učiteljstva.

Pri tej priliki ne morem zamolčati neke važne okolnosti.

Med učiteljstvom vlada šestokrat nazor, da se stvari in njenemu uspehu pripomore na ta način, če se celo zadevo, čeravno ni popolnoma zrela, spravi takoj v novine na javni forum. Iz lastne izkušnje moram pa reči, da ta način ni vedno pravi. Boljše je, da se široke javnosti in tudi nazadnjaškega tiska na stvar ne opozarja, dokler ni situacija popolnoma jasna; mnogokrat se je važna zadeva izpremenila v škodo učiteljstva s tem, da je bila predčasno publicirana. V tej stvari bi imelo učiteljstvo delovati vedno po natančni razsodnosti in po posvetovanju z izkušenimi tovariši.

Vobče, kolikor se učiteljstva tiče, se priporoča, da bi bilo pri vsem ravnanju obzirno, taktično in da bi v vseh podrobnostih, obvladalo znanje zakona.

Ne more se zanikati, da se je v veliki večini slučajev prestopkov proti pravu svojih kolegov obnašalo učiteljstvo korektno. Tembolj pa se mora obsojati one odurne pojave, ko so posamezniki našega stanu podpirali bodisi v svesti si gotove tendence ali pa nesvesti si s komodno pasivnosti akcije, naperjene proti njihovim kolegom. Kjer vlada prava bratska ljubezen med stanovskim kolegi, kjer se razumeva prava kolegialnost, tam so podobni slučajji izdajstva lastnega stanu že v naprej izključeni.

To bratsko ljubezen, to kolegialnost, ki je pred leti tako lepo cvetela med učiteljstvom, ko se je samo nazivalo za brata in se je med seboj res bratsko ravnalo in medsebojno podpiralo; to stanovsko skupnost oživeti in ojačiti, je naloga naših stanovskih organizacij. V organizaciji so naši vselej oporo tisti, ki so bili po nedolžnem preganjanju. V celi vrsti slučajev so privedli samo energični in pravočasni koraki organizacije ugodno rešitev za učiteljstvo. Prava organizacija čuva, da njeni člani, katerim so poverjene funkcije zastopnikov učiteljstva pri šolskih oblastih, izvršujejo vestno svojo dolžnost, da so branitelji stanovskih koristi, da so predbojevnikji napredka in neizprosni borilci za svobodo in prostost učitelja ter da sporazumno s svobodnomiselnimi avtonomnimi zastopniki to svojo nalogo izvršujejo.

Pri nas na Češkem se imamo zahvaliti samo delovanju organizacij in skupnemu postopanju z avtonomnimi zastopniki v deželnem šolskem svetu, da se je n. pr. izjalovila namera nazadnjakov, da bi do prvotnih odredb k šolskemu in naučnemu redu bile sprejete tudi odločbe, ki bi močno škodile naši svobodi. **Volimo torej za svoje zastopnike do šolskih oblasti samo take značajne kolege, katerih celo prejšnje delovanje nam je gotovo jamstvo, da izpolnijo pravilno pretežno njim naloženo nalogo ter da bodo pravi in vplivni branitelji naše svobode, ki je v nevarnosti.**

To je eno izmed naših obrambnih sredstev proti kršenju učiteljskih pravic, zajamčenih nam v državnih osnovnih zakonih. Toda ni edino sredstvo! Moramo, ko zberemo ves dotični material o omejevanju učiteljske državljanske svobode in svobode vesti, delati z vso silo na to, da izpremembamj državnih in deželnih zakonov, z izpremembamj odredb in odločb ministrstva, deželnih šolskih svetov in glavno z izpremembo uradne prakse to omejevanje preneha. Moramo delati z vso silo na to, da bo z izdanjem pravilne napredne službene pragmatike učiteljstvo v njej natančno obrazloženo kakor uradno osebe, kakor tudi v njegovi obrambi; da bodo v njej natančne določbe o javni kvalifikaciji, o rednem in pravičnem nameščevanju ter pridejam pravičen in modernim nazorom odgovarjajoči disciplinarni red; da bodo v njej natančne določbe o zajamčeni učiteljski državljanski svobodi in svobodi prepričanja, določbe o najvišji pravici do nadaljne pritožbe itd.

Naloga je torej velika in ne lahka, katere uresničenja mi skoro težko dočakamo, toda temu moramo pripravljati pot, da se bodo vsaj naši nasledniki mogli veseliti polne svobode in bodo lahko vsaj vzgajali zavedne, svobodne in napredne državljane.

Za uresničenje te velike naloge potrebujemo nujno zaveznikov. Moramo jih iskati s prepričanjem, z opozarjanjem, moramo jih pridobiti v zakonodajnih zborih, v uradniških krogih, v samostojnih korporacijah, sploh v občinstvu, v žurnalistiki, s kratka v vseh odločilnih in vplivnih faktorjih javnega mnenja, upravnih in izvršujočih. Samo s skupnim delom in izvršujočih. Samo s skupnim delom z njimi moremo zmagati proti nazadnjaštvu, proti korupciji in proti vsem sovražnikom naše svobode.

Moramo iti takoj na delo in moramo dokončati vsa pripravna dela. Uznajajoč to potrebo, je sprejel odbor Zveze slovenskega učiteljstva v Avstriji 20. avgusta t. l. sledeči predlog:

V vseh deželnih učiteljskih organizacijah, združenih v Zvezi slovenskega učiteljstva v Avstriji, naj se zbere na podlagi posebnih vprašalnih pol material iz posameznih dežel, kako se z zakoni, odredbami in prakso tlačil učiteljska drž. svoboda in svoboda vesti. To gradivo naj se izroči referentu posameznih deželnih organizacij najkasneje do konca maja prihodnjega leta.

Ko bo zbrano to gradivo, odloči odbor Zveze na prihodnji seji o drugem mojem predlogu, ki se glasi:

Iz tega tako zbrane gradivo naj se izdela v letu 1915 brošura, v kateri bodo ta dejstva dokumentirana, kako je omejevan v vseh svojih pravicah in prepričanju učitelji, od katerega se zahteva, da bi vzgojeval in izobraževal svobodne državljane.

Na tej podlagi bomo mogli naprej graditi.

Cenjeni kolegi in kolegije! Poizkusil sem v svojem referatu naznačiti, kaj je potrebno za zbiranje materiala in za postopanje v tem tako dalekosežnem vprašanju, kakor je učiteljska državljanska svoboda in svoboda vesti ter boj za njuno priznanje. Nimam bolj goreče želje, kakor da bi se tudi pri vas in v ostalih slovanskih zemljah pričelo takoj delati, da bi bil izvršen sklep Zveze slovenskega učiteljstva, da bi mi tako slovanski javnosti in s posredovanjem mednarodnega odbora učiteljskih federacij evropski javnosti sploh v Pragi ob obletnici tega, ki je svoje življenje žrtvoval za svojo idejo, pokazali kar najpopolnejšo sliko naših razmer in položili temelji delu, za katero mora delovati izmed nas vsak in katerega smoter je: svobodni, na vse strani neodvisni, polne državljanske svobode in svobode prepričanja se veseleči učitelj v svobodni, prosti šoli!

25letnica naše Zaveze.

Slavnostna dneva 6. in 7. septembra 1913 v Ljubljani.

(Konec.)

BRZOJAVNI IN PISMENI POZDRAVI.

Belgrad: Najsrdačnije čestitam slavje toga Zaveza, koji je tako mnogo uradio za kulturni preporodjaj slovenskega naroda i moralni i intelektualni preporodjaj slovenskega učiteljstva! — Pozdravljam najtoplije dično slovensko učiteljstvo i želim, da mu se ostvare njegovi ideali. — Da živi nama tako dragi narod slovenački i njegovo dično učiteljstvo! — Tovariši, tovarišice, bratje, sestre: Na zdar! — Mih. pl. Stanojević, učitelj u Beogradu, predsednik Beogradskog učiteljskog zbora.

Bled: Žal, zadržan. V duhu z Vami. Živela Zaveza! — Erbežnik.

Bukovica nad Škofjo Loko: Pozdravljam stari Vas gardist, srčno Vam vdani penzionist! Vsi v boj in ne strašite se naporov v dosego slobode in naših vzorov! Lucijus.

Celje: Neizprosno naprej za naša prava! — Armin Gradišnik.

Celje: K slavnosti 25letnice Vaše najlepše stanovske organizacije na Slovenskem Vam presrečno čestita tudi »Zveza Narodnih društev« na Štajerskem, ki jo je ustanovilo in jo najkrepkejšje podpira še danes narodno učiteljstvo v pravem spoznanju, da bodi učitelj ne le marljiv vzgojitelj naše mladine, temveč tudi vzgojitelj in organizator naroda izven šole. — Veliko truda in požrtvovalnosti zahteva ta naloga od učiteljstva, ali ono jo neumorno vrši, in v zgodovini našega ljudskega izobraževalnega dela mu pojde zato prvo in častno mesto. — Zveza Narodnih društev na Štajerskem in Koroškem v Celju.

Celje: Jutri v nedeljo slavi Zaveza jugoslovanskih učiteljskih društev na slavnosten način 25letnico svojega obstanka. Prva slovenska stanovska organizacija je to, ki je častno vršila četr stoletja svojo nalogo. V težkih dnevih trpljenja in zatiranja slovenskega učiteljskega stanu se je rodila, v nič manj nemirnih dneh obhaja svoj jubilej, Narodni naši nasprotniki Vam nasprotujejo in Vas sovražijo, njihovi klerikalni prijatelji na Slovenskem pa Vas izkušajo ubiti. Zato je toliko bolj dolžnost vseh narodnih in poštenih ljudi širom naše slovenske domovine, da Vas podpirajo, da simpatizirajo z Vašim delom in trudom. Znamo ceniti vrednost Vaše stanovske organizacije za učiteljstvo kot važen del naroda, spoštujemo Zavezine ustanovitve in voditelje, med katerimi vidimo celo vrsto svojih odličnih političkih delavcev in tudi izven šole pravih kulturnih pionirjev. Narodna stranka za Štajersko si ne šteje v nobeno čast ali zaslug, da je prijateljica šolstva in učiteljstva, ker to je dolžnost vsake političke organizacije, ki stremi za pravim napredkom naroda, Narodna stran-